

Cultural-Security Protection Strategies for the Iranian Armed Forces Against Adversarial Perception Operations: Generative AI and Social Media Platforms

Morteza Nesari

PhD in Strategic Cultural Management, Faculty of Strategic Management, Supreme National Defense University, Tehran, Iran.

Email: Nesari.Morteza@gmail.com

Abstract

Background and Objective: Adversarial perception operations employing generative artificial intelligence and social media platforms, as an advanced dimension of hybrid and cognitive warfare, pose a significant postmodern threat to the fundamental beliefs, organizational loyalty, and ideological cohesion of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran. The present study aimed to identify and develop indigenous cultural-security protection strategies for addressing this emerging threat. **Methods:** The study employed the systematic grounded theory approach of Strauss and Corbin with the participation of 22 senior military and academic experts. Purposive sampling followed by theoretical sampling continued until theoretical saturation was reached. Data were collected through in-depth semi-structured interviews and analyzed through open, axial, and selective coding. **Findings:** The analysis resulted in a paradigmatic model comprising six main categories and 18 selective codes. The core phenomenon, defined as “adversarial perception operations targeting the minds and attitudes of armed forces personnel,” emerges within the digital environment under causal conditions including the intensification of deepfake technologies, personalized fabricated content, and the erosion of security-related social capital. Three overarching strategies were identified in order of priority: preventive awareness-building and cognitive inoculation, intelligent protection and proactive monitoring, and strengthening security-related social capital and organizational-ideological allegiance. Fifteen specific strategies were also identified and prioritized, with training in deepfake detection and operational simulation of adversarial tactics receiving the highest priority. **Conclusion:** The implementation of these strategies can strengthen the cognitive resilience of armed forces personnel, enhance active deterrence, and improve protection against emerging forms of perception warfare. The proposed framework provides an indigenous paradigmatic model for cultural-security protection against threats associated with generative artificial intelligence.

Keywords: Perception Operations; Cultural-Security Protection; Cognitive Inoculation; Generative Artificial Intelligence; Preventive Awareness-Building

فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی

سال شانزدهم، ویژه‌نامه (پیاپی ۶۳)، بهار ۱۴۰۵، صص. ۱۸۳-۲۱۰
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۰۲ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۱/۲۰

مقاله پژوهشی

راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح ایران در برابر عملیات ادراکی دشمن (هوش مصنوعی مولد و پلتفرم‌های اجتماعی)

مرتضی نثاری

دانش‌آموخته دکتری مدیریت راهبردی فرهنگی، دانشکده مدیریت راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران
Email: Nesari.Morteza@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: عملیات ادراکی دشمن با بهره‌گیری از هوش مصنوعی مولد و پلتفرم‌های اجتماعی، به‌عنوان پیشرفته‌ترین لایه جنگ ترکیبی و شناختی، مهم‌ترین تهدید فرامردن علیه باورهای بنیادین، وفاداری سازمانی و انسجام فکری-عقیدتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است. هدف پژوهش حاضر، کشف و تدوین راهبردهای بومی حفاظت فرهنگی-امنیتی در برابر این تهدید بود. روش: پژوهش با روش کیفی داده‌بنیاد نظام‌مند اشتراوس و کوربین و مشارکت ۲۲ خبره ارشد نظامی و دانشگاهی انجام شد. نمونه‌گیری هدفمند و سپس نظری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت و داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و با کدگذاری سه‌گانه تحلیل گردید. یافته‌ها: الگوی پارادایمی شامل شش مقوله اصلی و ۱۸ کد انتخابی منجر شد. پدیده محوری «عملیات ادراکی دشمن علیه ذهن و قلب نیروهای مسلح» در بستر فضای دیجیتال و با شرایط علی «تشدید دیپ‌فیک»، «محتوای جعلی شخصی‌سازی‌شده» و «تضعیف سرمایه اجتماعی امنیتی» شکل می‌گیرد. سه راهبرد کلان استخراج‌شده به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: ۱. بصیرت‌افزایی پیشگیرانه و تلقیح شناختی؛ ۲. هوشمندسازی حفاظت و پایش فعال؛ ۳. تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی و پیوند ولایی. پانزده راهبرد جزئی نیز رتبه‌بندی و ارائه شد که بالاترین اولویت با آموزش تشخیص دیپ‌فیک و شبیه‌سازی عملیاتی دشمن است. نتایج: اجرای این راهبردها، تاب‌آوری شناختی نیروهای مسلح را تضمین، بازدارندگی فعال ایجاد و ایران قوی را در برابر جنگ ادراکی بیمه می‌کند. این پژوهش نخستین مدل بومی و پارادایمی حفاظت فرهنگی-امنیتی در برابر تهدیدات هوش مصنوعی مولد است.

کلیدواژه‌ها: عملیات ادراکی، حفاظت فرهنگی-امنیتی، تلقیح شناختی، هوش مصنوعی مولد، بصیرت‌افزایی پیشگیرانه

دانشگاه عالی دفاع ملی ♦ پژوهشکده مطالعات راهبردی و امنیت ملی / فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی

<https://smsnds.sndu.ac.ir/> E-ISSN: 2980-8413

صحت مطالب بر عهده نویسنده مقاله است و باینگر دیدگاه دانشگاه عالی دفاع ملی نیست.

مقدمه

در عرصه امنیت ملی معاصر، جمهوری اسلامی ایران با تهدیدی چندلایه و ساختاریافته روبه‌رو است که از جنگ کلاسیک فراتر رفته و به «جنگ ترکیبی» تبدیل شده است؛ جنگی که مرزهای شناختی، فرهنگی و ادراکی را درنور دیده و مستقیماً «انسجام فکری-عقیدتی»^۱ و وفاداری نیروهای مسلح را هدف قرار می‌دهد. این تحول ریشه در استراتژی‌های نوین قدرت‌های سلطه‌گر دارد که با ادغام ابزارهای سخت و نرم، به دنبال تضعیف پایه‌های نرم‌افزاری قدرت ملی یعنی ایمان، امید و باورهای دینی-سیاسی هستند. در غیاب راهبردهای بومی و پویا برای حفاظت فرهنگی-امنیتی، نیروهای مسلح در معرض نفوذ ادراکی قرار می‌گیرند که می‌تواند به سست شدن اراده جمعی، ایجاد دوقطبی‌های مصنوعی و حتی بی‌ثباتی داخلی منجر شود.

زمینه پژوهش، تشدید جنگ ترکیبی علیه ایران در سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۴ است. رهبر معظم انقلاب فرمودند: «دشمن یک جنگ ترکیبی را شروع کرد؛ دشمن یعنی آمریکا، اسرائیل، بعضی قدرت‌های اروپایی مودی و خبیث، همه امکاناتشان را وارد میدان کردند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۱/۰۸/۱۱). هدف تحقیق، استخراج راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح در برابر لایه ادراکی این جنگ یعنی عملیات مبتنی بر پلتفرم‌های اجتماعی و هوش مصنوعی مولد است.

عملیات ادراکی با تولید «محتوای جعلی شخصی‌سازی شده»^۲ و الگوریتم‌های جهت‌دهنده افکار، مستقیماً ذهن و قلب نیروها را هدف قرار می‌دهد و تهاجمی وجودی به هویت انقلابی محسوب می‌شود. رهبر معظم انقلاب این وسوسه‌ها را چنین توصیف کردند: «خناسش همین تبلیغاتچی‌های خارجی و دنباله‌روهای آن‌ها در داخل هستند؛ حقایق را دگرگون نشان می‌دهند؛ هدفشان خاموش کردن امیدها است» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱). جنگ ترکیبی به تعبیر معظم‌له «جنگ سخت و جنگ نرم و جنگ فکری و جنگ فرهنگی و جنگ

۱. همسویی کامل باورها، ارزش‌ها و رفتارها با مکتب ولایت‌فقیه و آرمان‌های انقلاب اسلامی.

۲. Deepfake: محتوای جعلی صوتی-تصویری تولیدشده با هوش مصنوعی مولد که تشخیص آن برای انسان عادی، سخت است.

شناختی» را درهم می‌آمیزد (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۱/۰۷/۱۱). گزارش‌های غربی نیز عملیات ادراکی را «عامل تغییر قواعد بازی در جنگ ترکیبی» و «تهدیدی وجودی علیه انسجام نیروهای نظامی» می‌دانند (چیتام^۱ و همکاران، ۲۰۲۴؛ دیپ و شال^۲، ۲۰۲۴). ضرورت پژوهش در چهار محور کلیدی است: ۱. شکاف نظری-عملیاتی: با وجود هشدارهای رهبری و سازوکارهای عمومی بصیرتی، الگوی منسجم و پارادایمی برای مقابله با عملیات ادراکی هوش مصنوعی-پلتفرم‌محور وجود ندارد. مطالعات پیشین (عسگری و همکاران، ۱۴۰۳؛ ریاضی، ۱۴۰۲) یا کلی بوده یا با روش کیفی از تجربیات زیسته فرماندهان، استفاده نکرده‌اند. ۲. فوریت تهدید: «ویلبر»^۳ (۲۰۲۵) هوش مصنوعی مولد را «سلاح شناختی نهایی» می‌نامد که دیپ‌فیک‌های باورپذیر از فرماندهان تولید می‌کند. ۳. لزوم عینیت‌بخشی: راهبردهای موجود عمدتاً کلی‌اند؛ این پژوهش راهبردها را مستقیماً از تجربیات خبرگان استخراج می‌کند. ۴. تبدیل تهدید به فرصت: تحقیق نه تنها خنثی‌سازی، بلکه صدور روایت انقلاب در فضای دیجیتال را هدف قرار داده است که غفلت از آن می‌تواند «سرمایه اجتماعی امنیتی»^۴ را تضعیف، آسیب‌پذیری فکری-عقیدتی را افزایش و عملیات راهبردی را مختل کند. بنابراین با توجه به شدت گرفتن عملیات ادراکی دشمن در جنگ ترکیبی و نیاز به الگوی بومی، سؤال اصلی پژوهش این است که «راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در برابر عملیات ادراکی دشمن با تأکید بر پلتفرم‌های اجتماعی و هوش مصنوعی مولد، چیست؟»

۱. پیشینه پژوهش

کاظمی بیدختی و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «عوامل مؤثر بر تقویت امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در مدیریت تهدیدهای امنیتی منطقه جنوب شرق کشور» تأکید کردند که مقابله

1. Cheatham

2. Deppe & Schaal

3. Wilbur

۴. سطح اعتماد، حس تعلق و همکاری داوطلبانه نیروهای مسلح و خانواده‌های آنان به نظام ولایت‌فقیه و آرمان‌های انقلاب اسلامی که مهم‌ترین سپر در برابر نفوذ ادراکی دشمن است.

با تهدیدات نوین امنیتی به‌ویژه تهدیدات فرهنگی و شناختی، نیازمند رویکرد امنیت هوشمند مبتنی بر آگاهی اجتماعی، توسعه اقتصادی و امنیت مردم‌محور است؛ این یافته بر لزوم راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی در نیروهای مسلح نیز دلالت دارد.

قربانی سپهر و ابراهیمی (۱۴۰۳) در مقاله «تهدیدشناسی دفاعی امنیتی فرمانطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران» دریافتند که تهدیدات دفاعی-امنیتی بالاترین رتبه را در میان تهدیدات دارند و پس‌از آن تهدیدات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی-اجتماعی قرار می‌گیرند؛ این اولویت‌بندی نشان‌دهنده ضرورت تمرکز راهبردی بر حفاظت از انسجام فکری-عقیدتی نیروهای مسلح در برابر نفوذ فرمانطقه‌ای است.

عسگری و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «شناسایی و اولویت‌بندی تهدیدات امنیتی نوین سیاسی جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴» نتیجه گرفتند که مهم‌ترین تهدیدات نوین سیاسی شامل «استحاله ماهیت اسلامی-انقلابی»، «نفوذ» و «جدایی مردم از نظام» است که همگی مستقیماً به حوزه عملیات ادراکی و نفوذ فرهنگی-امنیتی در نیروهای مسلح مرتبط می‌شوند.

ریاضی (۱۴۰۲) در مقاله «الگوی بازدارندگی راهبردی سازمان‌های نظامی در محیط امنیتی» به این نتیجه رسید که معنویت، جلوگیری از منازعه و تبلیغات روانی از مهم‌ترین اصول بازدارندگی راهبردی هستند؛ این یافته بر امکان‌پذیری و ضرورت تدوین راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی مبتنی بر معنویت و مقابله با جنگ روانی تأکید دارد.

اسماعیلی و منتظری (۱۴۰۲) در مقاله «راهبردهای امنیتی در سیره معصومین (علیهم‌السلام): مطالعه موردی کتب اربعه شیعه با روش تحلیل محتوا» نشان دادند که راهبردهای تقیه، مصلحت‌اندیشی و امر به معروف از مهم‌ترین راهبردهای امنیتی معصومین بوده است؛ این نتایج برای طراحی راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح در شرایط جنگ شناختی و ادراکی قابل‌تعمیم و بهره‌برداری است.

جمشیدی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله «جایگاه راهبرد دفاعی-امنیتی در راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در محور تحت نفوذ» دریافتند که راهبرد دفاعی-امنیتی ایران

در منطقه به‌طور جدایی‌ناپذیری با حفاظت از هویت شیعی و مکتب فکری-عقیدتی پیوند خورده و نیازمند تقویت هم‌زمان ابعاد سخت و نرم قدرت است.

فلاحی و رستمی (۱۴۰۱) در مقاله «راهبردهای دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نگاه به شرق؛ مطالعه موردی: چین و روسیه» تأکید کردند که همکاری راهبردی با قدرت‌های شرقی می‌تواند به تقویت بازدارندگی در برابر تهدیدات شناختی و ادراکی کمک کند؛ این یافته بر لزوم تکمیل راهبردهای داخلی حفاظت فرهنگی-امنیتی با دیپلماسی دفاعی دلالت دارد.

سلطانی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله «شناخت مؤلفه‌های راهبردی امنیت در جهان اسلام با رویکرد به هم‌بستگی جهان اسلام» نتیجه گرفتند که توان دفاعی-امنیتی، قدرت اقتصادی و هم‌گرایی جهان اسلام مهم‌ترین مؤلفه‌های امنیت هستند؛ این پژوهش بر نقش انسجام فکری-عقیدتی و هم‌بستگی به‌عنوان سپر حفاظتی در برابر نفوذ ادراکی دشمن تأکید دارد.

رمضانی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «فرایند مدیریت راهبردی تنگنای امنیتی ایران و ترکیه با تأکید بر منافع ملی» نشان دادند که مدیریت تنگنای امنیتی نیازمند شناخت دقیق نقاط نفوذ و طراحی فرایندهای راهبردی مبتنی بر منافع ملی است؛ این رویکرد برای مقابله با نفوذ فرهنگی-امنیتی در نیروهای مسلح نیز قابل‌استفاده است.

رستگار پناه (۱۳۹۱) در مقاله «راهبردهای رسانه‌ای امنیت پایدار» دریافت که سلطه رسانه‌ای غرب با هدف هم‌گن‌سازی فرهنگی و تضعیف امنیت پایدار از طریق پلتفرم‌های رسانه‌ای انجام می‌شود؛ این پژوهش از نخستین کارهای داخلی بود که بر ضرورت راهبردهای رسانه‌ای و فرهنگی برای حفاظت از امنیت ملی و نیروهای مسلح تأکید کرد.

در پژوهش‌های خارجی، «لمباکا»^۱ (۲۰۲۵) در مقاله «جنگ شناختی برای تسلط و بازتعریف واقعیت‌های دشمن: پیامدها برای نیروهای عملیات ویژه ایالات متحده» تأکید کرد که عملیات ادراکی تقویت‌شده با هوش مصنوعی، انسجام فکری-عقیدتی و وفاداری نیروهای نظامی را مستقیماً هدف قرار می‌دهد و نیازمند راهبردهای پیشرفته حفاظت شناختی است؛

1. Lumbaca

این یافته ضرورت تدوین راهبردهای فرهنگی-امنیتی بومی در نیروهای مسلح را برجسته می‌سازد.

«ویلبر»^۱ (۲۰۲۵) در مقاله «چالش جنگ شناختی تقویت‌شده با هوش مصنوعی: فراخوانی به سلاح برای دفاع شناختی» نتیجه گرفت که آموزش روان‌شناختی و «نظریه‌های تلقیح»^۲ بهترین راه مقابله با نفوذ ادراکی از طریق پلتفرم‌های اجتماعی و محتوای جعلی مولد هوش مصنوعی است؛ این پژوهش بر لزوم تقویت تاب‌آوری فرهنگی-امنیتی نیروهای نظامی در برابر عملیات روانی دیجیتال تأکید دارد.

«وان دیگلن»^۳ و همکاران (۲۰۲۵) در مقاله «طراحی اقدامات متقابل مبتنی بر هوش مصنوعی برای جنگ شناختی» دریافتند که ترکیب هوش مصنوعی با نظارت انسانی، کلید شناسایی و خنثی‌سازی عملیات ادراکی در شبکه‌های اجتماعی است؛ این مطالعه بر اهمیت راهبردهای اخلاقی و عملی برای حفاظت از ذهن و قلب نیروهای مسلح در برابر محتوای جعلی شخصی‌سازی‌شده تمرکز دارد.

«دپه و شال»^۴ (۲۰۲۴) در مقاله «جنگ شناختی: تحلیل مفهومی مفهوم اکتشافی جنگ شناختی ناتو» نشان دادند که نیروهای نظامی در برابر حملات شناختی از طریق رسانه‌های اجتماعی و هوش مصنوعی به شدت آسیب‌پذیرند و نیازمند دکترین‌های دفاعی ترکیبی انسانی-فناورانه هستند؛ این پژوهش بر خلأ موجود در راهبردهای حفاظت فکری-عقیدتی و فرهنگی نیروهای مسلح تأکید دارد.

«چیتام»^۵ و همکاران (۲۰۲۴) در مقاله «جنگ شناختی: مبارزه بر سر ماده خاکستری در منطقه خاکستری دیجیتال» تأکید کردند که جنگ ادراکی با استفاده از هوش مصنوعی مولد و پلتفرم‌های اجتماعی، مهم‌ترین تهدید علیه تصمیم‌گیری و انسجام نیروهای نظامی در عصر حاضر است؛ این یافته ضرورت طراحی راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی فعال و

1. Wilbur

2. Inoculation Theory

3. Van Diggelen

4. Deppe & Schaal

5. Cheatham

پیشگیرانه را اثبات می‌کند. بررسی پیشینه داخلی و خارجی نشان می‌دهد که موضوع جنگ ترکیبی، نفوذ فرهنگی-امنیتی، عملیات ادراکی و تهدیدات مبتنی بر هوش مصنوعی مولد و پلتفرم‌های اجتماعی در سال‌های اخیر به‌طور جدی مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش‌های داخلی عمدتاً بر شناسایی و اولویت‌بندی تهدیدات نوین، الگوهای بازدارندگی راهبردی، حفاظت فکری-عقیدتی و تقویت امنیت ملی تمرکز داشته‌اند، درحالی‌که مطالعات خارجی بیشتر به تبیین مفهوم جنگ شناختی، آسیب‌پذیری نیروهای نظامی در برابر محتوای جعلی مولد و طراحی اقدامات متقابل فناورانه پرداخته‌اند. باوجود این حجم قابل توجه، هیچ‌کدام از پژوهش‌ها به‌طور خاص و یکپارچه «راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در برابر عملیات ادراکی دشمن با تأکید بر پلتفرم‌های اجتماعی و هوش مصنوعی مولد» را با روش کیفی داده‌بنیاد و ارائه الگوی پارادایمی شش مقوله‌ای بررسی نکرده‌اند. نوآوری پژوهش حاضر دقیقاً در پر کردن این خلأ نهفته است: اولین مطالعه‌ای است که با رویکرد بومی و مبتنی بر تجربه زیسته فرماندهان، کارشناسان حفاظت اطلاعات و نخبگان فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح، راهبردهای عملیاتی حفاظت از ذهن و قلب نیروها در برابر عملیات ادراکی دشمن را کشف و به‌صورت الگویی پارادایمی نظام‌مند تدوین می‌کند. این پژوهش نه تنها مکمل مطالعات پیشین در حوزه تهدیدشناسی و بازدارندگی است، بلکه با تمرکز ویژه بر لایه ادراکی جنگ ترکیبی و ابزارهای نوین دیجیتال، گامی نو و راهبردی در تقویت تاب‌آوری فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران برمی‌دارد.

۲. مفهوم‌شناسی

«سرمایه اجتماعی امنیتی»^۱: در این پژوهش، سرمایه اجتماعی امنیتی به معنای میزان اعتماد متقابل، هنجارهای مشترک همکاری و شبکه‌های مشارکت داوطلبانه میان نیروهای مسلح، خانواده‌های آنان و نهادهای فرماندهی-رهبری است که بر پایه باور به مکتب ولایت فقیه و آرمان‌های انقلاب اسلامی شکل گرفته است. تضعیف این سرمایه از طریق عملیات یأس افکنی،

شایعه‌سازی و محتوای جعلی هوش مصنوعی، مهم‌ترین هدف عملیات ادراکی دشمن است؛ در مقابل، تقویت آن کلید اصلی ایجاد تاب‌آوری فکری-عقیدتی و بازدارندگی فعال محسوب می‌شود (پوتنام^۱، ۲۰۰۰؛ با بومی‌سازی کاظمی بیدختی و همکاران، ۱۴۰۳). در این پژوهش، سرمایه اجتماعی امنیتی از طریق شاخص‌های کیفی زیر که از مصاحبه با خبرگان استخراج شد، سنجیده می‌شود:

❖ میزان حضور و فعالیت نیروها و خانواده‌هایشان در حلقه‌های صالحین و برنامه‌های جهاد تبیین؛

❖ سطح اعتماد نیروها به اخبار و بیانات داخلی در مقابل روایت‌های دشمن؛

❖ فراوانی گزارش‌های خودجوش و مردمی از محتوای مشکوک در پلتفرم‌ها توسط خود نیروها؛

❖ میزان هم‌بستگی و روحیه اخوت در یگان‌ها در مواجهه با شایعات.

«عملیات ادراکی»^۲: به‌عنوان پیشرفته‌ترین لایه جنگ نسل ششم، فراتر از جنگ اطلاعاتی و روانی، مستقیماً «حوزه شناختی» انسان (ادراک، تفسیر، باور، تصمیم‌گیری و رفتار) را هدف قرار می‌دهد.

چیتام و همکاران (۲۰۲۴) آن را «مبارزه برای تسلط بر ماده خاکستری در منطقه خاکستری دیجیتال» می‌نامند و تأکید می‌کنند که با استفاده از هوش مصنوعی مولد و الگوریتم‌های هدفمند پلتفرم‌های اجتماعی، دشمن قادر است روایت‌های جعلی کاملاً شخصی‌سازی شده و باورپذیر را مستقیماً به ذهن افراد تزریق کند.

دپه و شال (۲۰۲۴) نیز با تحلیل مفهوم ناتو، عملیات ادراکی را «جنگ علیه فرایندهای شناختی و عاطفی انسان به‌منظور تغییر رفتار بدون اجبار فیزیکی» تعریف می‌کنند.

در این مطالعه، عملیات ادراکی به‌صورت مقوله‌های عینی زیر که توسط خبرگان شناسایی شد، تعریف عملیاتی می‌شود:

1. Putnam

2. Cognitive Warfare

- ❖ تولید و انتشار دیپفیک (صوتی-تصویری) از فرماندهان و شخصیت‌های معتبر؛
 - ❖ تزریق محتوای جعلی شخصی‌سازی‌شده در گروه‌های بسته پیام‌رسان و شبکه‌های اجتماعی پرمخاطب نیروها؛
 - ❖ راه‌اندازی کمپین‌های یأس‌افکنی و ناامیدسازی با استفاده از الگوریتم‌های هدفمند.
- حفاظت فرهنگی-امنیتی: این مفهوم در ادبیات داخلی به مجموعه راهبردها و اقداماتی اطلاق می‌شود که از نفوذ نرم دشمن به باورهای دینی، ارزش‌های انقلابی و وفاداری سازمانی نیروهای مسلح جلوگیری می‌کند.
- عسگری، کامکار و علیزاده (۱۴۰۳) «نفوذ» را یکی از سه تهدید اولویت‌دار سیاسی-امنیتی در افق ۱۴۰۴ می‌دانند و آن را «تلاش سازمان‌یافته برای استحاله ماهیت اسلامی-انقلابی نظام از درون» تعریف می‌کنند.
- ریاضی (۱۴۰۲) نیز در الگوی بازدارندگی راهبردی، «معنویت» را تأثیرگذارترین اصل و «تبلیغات روانی» را یکی از اصول کلیدی می‌داند که نشان‌دهنده پیوند عمیق حفاظت فرهنگی با امنیت سازمانی است.
- در این پژوهش، حفاظت فرهنگی-امنیتی به‌عنوان راهبردهای استخراج‌شده از داده‌ها تعریف می‌شود که در سه بسته عملیاتی دسته‌بندی شدند:
- ❖ راهبردهای بصیرت‌افزایی: شامل دوره‌های آموزشی تشخیص دیپفیک، شبیه‌سازی عملیات دشمن و تولید محتوای تبیینی؛
 - ❖ راهبردهای پایش هوشمند: شامل استقرار سامانه‌های هوش مصنوعی تشخیص نفوذ و رصد ۲۴ ساعته پلتفرم‌ها؛
 - ❖ راهبردهای تقویت سرمایه اجتماعی: شامل احیای حلقه‌های صالحین، تقویت پیوند ولایی و تولید روایت‌های حماسی.
- «هوش مصنوعی مولد»^۱ در جنگ ادراکی: وان دیگلن و همکاران (۲۰۲۵) هوش مصنوعی مولد را «توانایی تولید محتوای متنی، صوتی، تصویری و ویدئویی جعلی با کیفیت بالا و

شخصی‌سازی شده در کسری از ثانیه» تعریف می‌کنند که مهم‌ترین ابزار عملیات ادراکی در دهه جاری است.

ویلبر (۲۰۲۵) این فناوری را «سلاح شناختی نهایی» می‌نامد زیرا می‌تواند دیپ‌فیک‌های کاملاً باورپذیر از فرماندهان، رهبران و شخصیت‌های معتبر تولید کند و مستقیماً به اعتماد و انسجام نیروهای مسلح ضربه بزند.

در این تحقیق، هوش مصنوعی مولد به‌عنوان ابزار تهدیدزایی تعریف می‌شود که قابلیت‌های آن از منظر خبرگان در قالب این مصادیق سنجیده شد:

- ❖ قدرت شبیه‌سازی رفتار و گفتار (ایجاد دیپ‌فیک‌های باورپذیر)؛
- ❖ توانایی تولید انبوه محتوای جعلی با روایت‌های مختلف و هدفمند؛
- ❖ شخصی‌سازی حملات براساس داده‌های فردی هر کاربر (سایبری-شناختی).

۳. مبانی نظری پژوهش

«نظریه جنگ شناختی ناتو»^۱ (ناتو، ۲۰۲۱): ناتو از سال ۲۰۲۱ جنگ شناختی را به‌عنوان ششمین حوزه نبرد (در کنار زمین، دریا، هوا، فضا و سایبر) به رسمیت شناخته است. این نظریه تأکید دارد که «مغز انسان به میدان نبرد جدید تبدیل شده است» و هدف نهایی، تغییر نگرش و رفتار بدون استفاده از زور فیزیکی است. این چهارچوب، عملیات ادراکی را فراتر از جنگ روانی کلاسیک می‌داند و هوش مصنوعی و شبکه‌های اجتماعی را ابزارهای اصلی آن معرفی می‌کند.

«نظریه تلقیح»^۲ (مک‌گایر، ۱۹۶۴؛ به‌روزرسانی شده توسط کامپتن، ۲۰۲۰): این نظریه بیان می‌کند که همان‌گونه که واکسن با دوز ضعیف ویروس فرد را در برابر بیماری مقاوم می‌کند، مواجهه کنترل‌شده با محتوای جعلی و روایت‌های دشمن (پیش‌تلقیح) می‌تواند افراد و سازمان‌ها را در برابر نفوذ ادراکی مقاوم سازد.

1. NATO Cognitive Warfare Concept

2. Inoculation Theory

3. McGuire

4. Compton

ویلبر (۲۰۲۵) این نظریه را بهترین راهکار برای نیروهای مسلح در برابر دیپفیک و محتوای مولد هوش مصنوعی می‌داند.

حفاظت فکری-عقیدتی و سرمایه اجتماعی امنیتی (توسعه‌یافته در ایران): قربانی سپهر و ابراهیمی (۱۴۰۳) و کاظمی بیدختی و همکاران (۱۴۰۳) بر این نکته اتفاق نظر دارند که مهم‌ترین سپر در برابر نفوذ نرم، تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی و آگاهی فکری-عقیدتی است. این دیدگاه بومی، حفاظت فرهنگی-امنیتی را نه صرفاً یک اقدام واکنشی، بلکه یک راهبرد پیشرو و فعال مبتنی بر تقویت پیوند عاطفی-باوری نیروها با آرمان‌های انقلاب و نظام می‌داند.

۳-۱. چهارچوب نظری پژوهش

چهارچوب نظری این پژوهش ترکیبی از سه لایه است:

۱. لایه مفهومی ناتو در جنگ شناختی و عملیات ادراکی به‌عنوان تهدید بیرونی؛
 ۲. نظریه تلقیح و اقدامات متقابل مبتنی بر هوش مصنوعی (وان دیگلن و همکاران، ۲۰۲۵) به‌عنوان راهبردهای جهانی مقابله؛
 ۳. مطالعات بومی حفاظت فکری-عقیدتی و سرمایه اجتماعی امنیتی (مطالعات داخلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳) به‌عنوان بستر فرهنگی-سازمانی نیروهای مسلح ایران.
- این سه لایه در مدل پارادایمی «اشتراوس و کوربین»^۱ (شرایط علی، پدیده محوری، زمینه، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) قرار می‌گیرند تا الگوی بومی و عملیاتی برای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح در برابر عملیات ادراکی دشمن با تأکید بر پلتفرم‌های اجتماعی و هوش مصنوعی مولد تولید شود.

مبانی نظری نشان می‌دهد که عملیات ادراکی دشمن با استفاده از هوش مصنوعی مولد و پلتفرم‌های اجتماعی، مهم‌ترین تهدید علیه انسجام فکری-عقیدتی و وفاداری نیروهای مسلح در دهه جاری است. درحالی‌که ادبیات جهانی بر راهکارهای فناورانه و نظریه تلقیح تأکید

1. Strauss & Corbin

دارد، ادبیات بومی ایران بر تقویت معنویت، آگاهی فکری-عقیدتی و سرمایه اجتماعی امنیتی تمرکز کرده است. پژوهش حاضر با تلفیق این دو رویکرد و به‌کارگیری روش داده‌بنیاد، برای نخستین بار الگویی پارادایمی و کاملاً بومی از راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ارائه می‌دهد که هم از نظر علمی نوآورانه و هم از نظر عملیاتی قابل اجرا در ساختار دفاعی-امنیتی کشور است.

۴. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش حاضر از نظر پارادایم، کیفی و از نظر هدف، کاربردی است. رویکرد اصلی تحقیق، «نظریه داده‌بنیاد»^۱ با بهره‌گیری از نسخه نظام‌مند اشتراوس و کوربین (۲۰۱۵/۱۹۹۸) است که به دلیل توانایی آن در کشف و تدوین الگوهای پارادایمی در پدیده‌های پیچیده اجتماعی-امنیتی، به‌ویژه در حوزه‌های راهبردی و حفاظت فرهنگی-امنیتی، انتخاب شده است. این رویکرد امکان استخراج راهبردهای واقعی و بومی شده از تجربه زیسته خبرگان را فراهم می‌کند و خروجی نهایی آن، الگویی پارادایمی با شش مقوله اصلی (شرایط علی، پدیده محوری، زمینه، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) است (کوربین و اشتراوس، ۲۰۱۵). جامعه پژوهش شامل خبرگان حوزه دفاع و امنیت ملی با تجربه عملیاتی و راهبردی در زمینه حفاظت فرهنگی-امنیتی، مقابله با جنگ شناختی و عملیات روانی بود. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و سپس «نظری»^۲ انجام شد تا اشباع نظری حاصل شود. در نهایت، ۲۲ نفر از خبرگان حوزه دفاع و امنیت ملی به‌عنوان مشارکت‌کننده اصلی انتخاب شدند. این افراد همگی دارای تجربه عملیاتی و علمی در زمینه‌های حفاظت فرهنگی-امنیتی، مقابله با جنگ ترکیبی، جنگ شناختی و تهدیدات نوین دیجیتال بودند و شامل:

۱۰ نفر از فرماندهان و مسئولان ارشد با سابقه خدمت بیش از ۲۰ سال در سطوح عالی راهبردی و عملیاتی، ۸ نفر از اساتید و پژوهشگران مراکز آموزش عالی و پژوهشی دفاعی-امنیتی کشور با تخصص جنگ نرم، عملیات روانی و امنیت سایبری، ۴ نفر از کارشناسان و

1. Grounded Theory

2. Theoretical Sampling

تحلیلگران مراکز مطالعات راهبردی و پژوهشی امنیت ملی با تجربه در رصد و تحلیل تهدیدات شناختی. تمامی خبرگان دارای حداقل مدرک دکتری یا سابقه فرماندهی در سطح عالی و تجربه مستقیم در مواجهه با تهدیدات پلتفرمی و هوش مصنوعی مولد بودند. مراحل کلی اجرای تحقیق به این صورت بود: ابتدا مطالعه عمیق ادبیات و اسناد بالادستی و تدوین سؤالات مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد؛ سپس مصاحبه‌های عمیق و متمرکز با خبرگان (میانگین ۹۰ دقیقه) ضبط و پیاده‌سازی دقیق گردید؛ در ادامه کدگذاری باز، محوری و انتخابی به صورت هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها صورت گرفت؛ پس از آن نمونه‌گیری نظری و پیگیری مصادیق جدید تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت؛ در مرحله بعد الگوی پارادایمی تدوین و با خبرگان اعتبارسنجی شد و در نهایت نظریه داده‌بنیاد نگارش و الگوی راهبردی حفاظت فرهنگی-امنیتی ارائه گردید. برای اطمینان از «اعتبار»^۱، «پایایی»^۲، «تأیید پذیری»^۳ و «قابلیت انتقال»^۴ از معیارهای «لینکلن و گوبا»^۵ (۱۹۸۵) و راهکارهای پیشنهادی کوربین و اشتراوس (۲۰۱۵) استفاده شد: «بررسی توسط اعضا»^۶ با بازگشت یافته‌ها به ۸ نفر از خبرگان، «ممیزی همکار»^۷ توسط دو متخصص روش داده‌بنیاد، «مثلث‌سازی»^۸ با مقایسه داده‌ها با اسناد داخلی حفاظتی، «زنجره ممیزی»^۹ کامل و اشباع نظری در تمام مقوله‌ها. این راهکارها تضمین می‌کنند که الگوی نهایی، کاملاً ریشه در داده‌های واقعی و تجربه زیسته خبرگان داشته باشد (پاندیت^{۱۰}، ۱۹۹۶؛ چارماز^{۱۱}، ۲۰۱۴).

-
1. Credibility
 2. Dependability
 3. Confirmability
 4. Transferability
 5. Lincoln & Guba
 6. Member Check
 7. Peer Debriefing
 8. Triangulation
 9. Audit Trail
 10. Pandit
 11. Charmaz

۵. یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌های حاصل از ۲۲ مصاحبه عمیق با خبرگان، پس از طی فرایند نظام‌مند کدگذاری سه‌گانه و رسیدن به اشباع نظری کامل، به تدوین الگوی پارادایمی راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در برابر عملیات ادراکی دشمن منتهی شد. این الگو که کاملاً ریشه در تجربه زیسته خبرگان دارد، در شش مقوله اصلی (شرایط علی، پدیده محوری، زمینه، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) سازمان‌دهی شده و شامل ۱۶ کد انتخابی و ۷۵ کد محوری است. در ادامه، ابتدا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خبرگان (جدول ۱)، سپس نمونه‌ای از فرایند کدگذاری (جدول ۲) و در نهایت الگوی پارادایمی (جدول ۳) ارائه می‌گردد.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خبرگان (n=۲۲)

ردیف	تحصیلات	سابقه خدمت/تدریس	سازمان/نهاد وابسته	تعداد
۱	دکتری	بیش از ۲۰ سال	سپاه پاسداران	۶
۲	دکتری	بیش از ۲۰ سال	ارتش جمهوری اسلامی ایران	۳
۳	دکتری	بیش از ۱۵ سال	فرماندهی انتظامی (فراجا)	۲
۴	دکتری	بیش از ۱۵ سال	دانشگاه عالی دفاع ملی و امام حسین ^(ع)	۶
۵	دکتری	بیش از ۱۵ سال	دانشگاه علوم انتظامی امین	۵
مجموع	—	—	—	۲۲

ترکیب خبرگان به‌گونه‌ای انتخاب شد که هم تجربه عملیاتی در سطوح عالی حفاظت و اطلاعات و هم دانش آکادمیک در حوزه جنگ شناختی و امنیت سایبری را پوشش دهد و از این‌رو، داده‌های به‌دست‌آمده از اعتبار و غنای بالایی برخوردار است.

جدول ۲: نمونه‌هایی از فرایند کدگذاری (از متن خام مصاحبه تا کد انتخابی)

متن خام مصاحبه (گزیده)	کدهای باز (مفهوم اولیه)	کد محوری	کد انتخابی
«الان دشمن با هوش مصنوعی صدای فرمانده	شبیه‌سازی صدای	تولید	تشدید

متن خام مصاحبه (گزیده)	کدهای باز (مفهوم اولیه)	کد محوری	کد انتخابی
لشکر رو شبیه سازی می کنه، یه کلیپ می سازه که انگار فرمانده داره به نیروها می گه تسلیم بشید یا روحیه شون خرابه؛ وقتی این کلیپ تو گروه های خانوادگی می چرخه، زن و بچه نیرو اول باور می کنن، بعد خود نیرو هم شک می کنه»	فرمانده؛ کلیپ جعلی تسلیم؛ نفوذ در گروه های خانوادگی؛ تأثیر بر خانواده؛ ایجاد شک در نیرو	دیپ فیک از فرماندهان و شخصیت های معتبر	عملیات ادراکی دشمن
«ما باید قبل از این که دشمن با دیپ فیک بیاد، خودمون به نیروها نشون بدیم چطور این کار رو می کنه؛ مثلاً یه فیلم بسازیم که صدای خود فرمانده هست ولی ما ساختیمش، بعد به نیرو یاد بدیم چطور تشخیص بده؛ اینطوری دیگه فریب نمی خوره»	ساخت پیش دستانه دیپ فیک توسط خودی؛ آموزش تشخیص؛ مواجهه کنترل شده؛ مقاوم سازی روانی؛ تلقیح پیشگیرانه	آموزش تشخیص و شبیه سازی عملیاتی دشمن	بصیرت افزایی پیشگیرانه و تلقیح شناختی

همان طور که در جدول (۲)، مشاهده می شود، کدگذاری به صورت چرخه ای و هم زمان با جمع آوری داده ها انجام گرفت و هر مفهوم اولیه پس از مقایسه مداوم با داده های جدید، به کدهای محوری و سپس انتخابی ارتقا یافت. این فرایند تا رسیدن به اشباع نظری در تمام مقوله ها ادامه یافت.

الگوی پارادایمی (جدول ۳)، مدل بومی و جامع راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح ایران در برابر عملیات ادراکی دشمن با تأکید بر پلتفرم های اجتماعی و هوش مصنوعی مولد است که کاملاً از داده های واقعی و تجربه زیسته خبرگان استخراج شده و آماده پیاده سازی در سطوح راهبردی و عملیاتی است.

جدول ۳: الگوی پارادایمی راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح ایران

مقوله اصلی	کد انتخابی	کدهای محوری مرتبط
شرایط علی	تشدید عملیات ادراکی دشمن	تولید دیپ فیک از فرماندهان و رهبران؛ الگوریتم های هدفمند پلتفرم های اجتماعی؛ محتوای جعلی شخصی سازی شده؛ عملیات

مقوله اصلی	کد انتخابی	کدهای محوری مرتبط
		یأس افکنی و ناامیدسازی؛ حملات ترکیبی به باورهای دینی و انقلابی
	بهره‌گیری گسترده دشمن از هوش مصنوعی مولد	تولید انبوه محتوای جعلی صوتی-تصویری؛ شبیه‌سازی رفتار و گفتار شخصیت‌های معتبر؛ تزریق روایت‌های وارونه در گروه‌های بسته؛ ایجاد دوقطبی‌های مصنوعی؛ تضعیف اعتماد به سلسله‌مراتب فرماندهی
	تضعیف سرمایه اجتماعی امنیتی در محیط دیجیتال	کاهش اعتماد به رسانه‌های داخلی؛ افزایش شکاف نسلی در نیروهای مسلح؛ نفوذ به کانال‌های خانوادگی؛ تضعیف روحیه جهادی؛ ایجاد احساس بن‌بست راهبردی
پدیده محوری	عملیات ادراکی دشمن علیه ذهن و قلب نیروهای مسلح	
م.ج.س.	فضای دیجیتال و پلتفرم‌های اجتماعی	دسترسی آسان به تلگرام، اینستاگرام و تیک‌تاک؛ نفوذ گوشی‌های هوشمند؛ فعالیت ۲۴ ساعته در فضای مجازی؛ ضعف سواد رسانه‌ای بخشی از نیروها؛ گسترش متاورس و واقعیت افزوده
	فرهنگ‌سازمانی نیروهای مسلح	تأکید بر معنویت و ایثار؛ وجود ساختار حفاظت پرسنلی؛ سابقه مقابله با جنگ نرم؛ پیوند عمیق با ولایت‌فقیه؛ روحیه جهادی و مقاومت
	تهدیدات فراملی و منطقه‌ای	راهبرد نیابتی آمریکا و اسرائیل؛ فعالیت اتاق‌های فکر سایبری دشمن؛ سرمایه‌گذاری سنگین در هوش مصنوعی روانی؛ هماهنگی سرویس‌های جاسوسی غربی-عبری؛ هدف‌گذاری نسل جوان نظامی
م.ا.س.س.	سطح بصیرت و آگاهی نیروهای مسلح	برگزاری دوره‌های جنگ شناختی؛ میزان مطالعه و به‌روزرسانی دانش؛ تأثیرگذاری مربیان پرورشی؛ کیفیت برنامه‌های فرهنگی؛ دسترسی به محتوای تبیینی معتبر
	اثر بخشی نظام حفاظت اطلاعات و پرسنلی	سرعت شناسایی تهدیدات سایبری؛ کیفیت رصد فضای مجازی؛ همکاری بین سازمانی؛ به‌کارگیری هوش مصنوعی دفاعی؛ وجود بانک اطلاعاتی تهدیدات
	حمایت اجتماعی و خانوادگی	نقش خانواده در تذکر و همراهی؛ پیوند با مساجد و هیئات؛ حمایت جامعه از نیروهای مسلح؛ کاهش فشار اقتصادی؛ تقویت حس تعلق ملی
م.ا.س.س.	بصیرت افزایی پیشگیرانه و تلقیح شناختی	آموزش دیپ‌فیک و تشخیص محتوای جعلی؛ شبیه‌سازی عملیات ادراکی دشمن؛ دوره‌های مقاومت شناختی؛ تولید محتوای تبیینی جذاب؛ تقویت سواد رسانه‌ای چندلایه

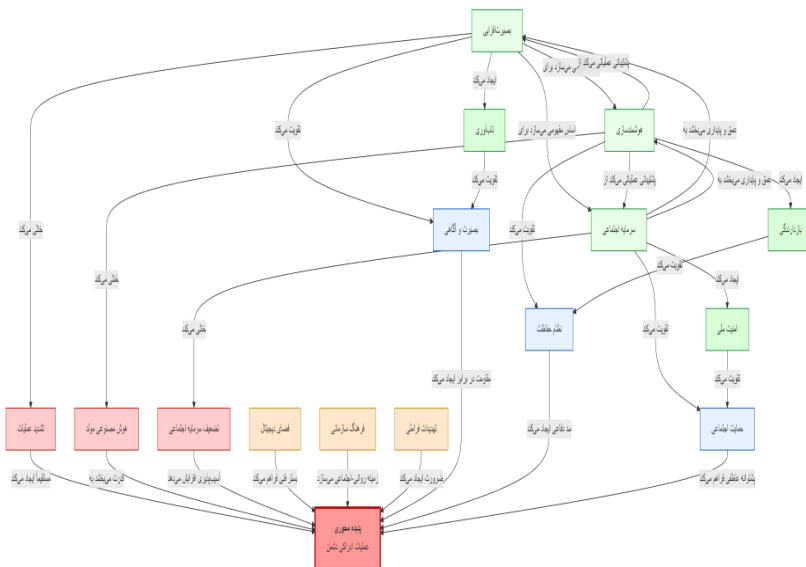

مقوله اصلی	کد انتخابی	کدهای محوری مرتبط
سازماندهی	هوشمند سازی حفاظت و پایش فعال	استقرار سامانه‌های هوش مصنوعی تشخیص نفوذ؛ رصد ۲۴ ساعته پلتفرم‌ها؛ ایجاد قرارگاه جنگ ادراکی؛ استفاده از الگوریتم‌های دوست؛ شبکه‌سازی اطلاعاتی بین سازمانی
	تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی و پیوند ولایی	احیای حلقه‌های صالحین و جهاد تبیین؛ دیدارهای مستمر با رهبری؛ تقویت روحیه اخوت و برادری؛ تولید روایت‌های حماسی از شهدا؛ گسترش فرهنگ مقاومت و ایثار
	تاب‌آوری شناختی و فکری/عقیدتی نیروهای مسلح	حفظ وفاداری سازمانی؛ افزایش انسجام درونی؛ خنثی‌سازی عملیات ادراکی؛ تقویت روحیه جهادی؛ کاهش آسیب‌پذیری دیجیتال
توسعه	بازدارندگی فعال در جنگ ادراکی	کاهش موفقیت عملیات دشمن؛ تبدیل تهدید به فرصت تبیین؛ صدور روایت انقلاب به فضای مجازی؛ تضعیف اتاق‌های فکر دشمن؛ افزایش هزینه نفوذ برای دشمن
	ارتقای امنیت ملی و تحقق ایران قوی	افزایش اقتدار دفاعی-امنیتی؛ تحکیم پایه‌های انقلاب اسلامی؛ تقویت جبهه مقاومت؛ کاهش شکاف دولت-ملت؛ دستیابی به تمدن نوین اسلامی

۵-۱. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

تحلیل یکپارچه یافته‌ها نشان می‌دهد که الگوی پارادایمی استخراج‌شده، یک نظام به‌هم‌پیوسته و پویا از روابط میان تهدید، زمینه، پاسخ و پیامد است که در آن تمام مقوله‌ها حول محور پدیده محوری «عملیات ادراکی دشمن علیه ذهن و قلب نیروهای مسلح» سازمان‌دهی شده‌اند. شرایط علی («تشدید عملیات ادراکی دشمن»، «بهره‌گیری گسترده از هوش مصنوعی مولد» و «تضعیف سرمایه اجتماعی امنیتی در محیط دیجیتال») به‌صورت مستقیم و برگشت‌ناپذیر، این پدیده را ایجاد کرده‌اند؛ به‌گونه‌ای که دشمن دیگر نیازی به تهاجم فیزیکی ندارد، بلکه با «تولید دیپ‌فیک از فرماندهان»، «محتوای جعلی شخصی‌سازی‌شده» و «الگوریتم‌های هدفمند پلتفرم‌های اجتماعی» در چند ساعت می‌تواند اعتماد به سلسله‌مراتب فرماندهی و باورهای دینی-انقلابی را فروپاشد. این تهدید در بستر سه‌گانه «فضای دیجیتال»، «فرهنگ سازمانی

نیروهای مسلح» و «تهدیدات فراملی و منطقه‌ای» شکل می‌گیرد که هر سه به‌صورت هم‌زمان هم تهدید و هم فرصت‌اند: فضای دیجیتال دروازه نفوذ است؛ اما همین فضا می‌تواند میدان جهاد تبیین شود؛ فرهنگ سازمانی مبتنی بر معنویت و ولایت‌مداری سرمایه عظیم بالقوه است؛ اما اگر فعال نشود، به نقطه ضعف تبدیل می‌شود و تهدیدات نیابتی آمریکا و اسرائیل، ضرورت اقدام پیش‌دستانه را دوچندان می‌کند.

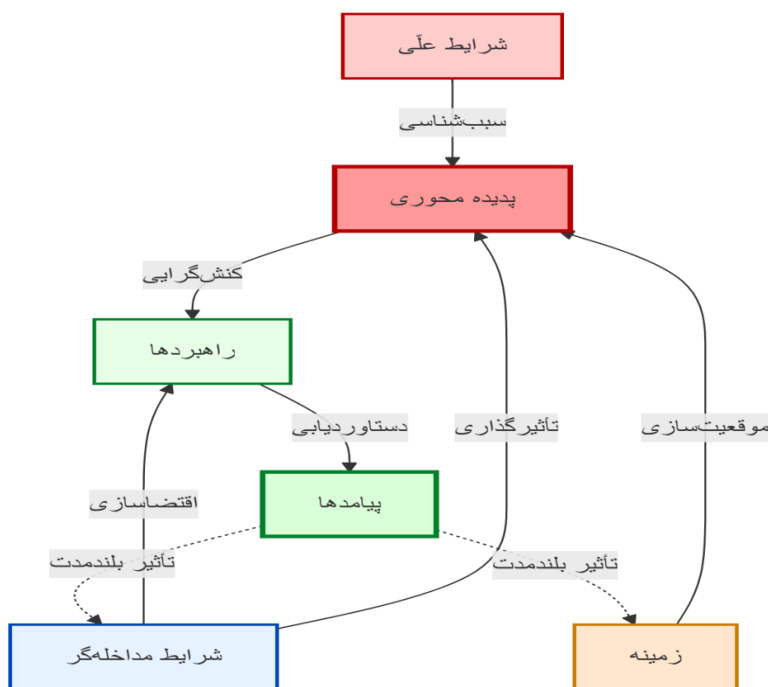

شکل ۱: شبکه روابط پویا بین عناصر و اجزای الگوی پارادایمی

شرایط مداخله‌گر («سطح بصیرت و آگاهی»، «اثربخشی نظام حفاظت» و «حمایت خانوادگی-اجتماعی») نقش تنظیم‌کننده دارند؛ هرگاه این شرایط تقویت شده‌اند، پدیده به شدت تضعیف شده و حتی به فرصت تبدیل شده است. در مقابل، ضعف در این حوزه‌ها، شدت نفوذ را چند برابر کرده است. پاسخ نظام‌مند به این تهدید، سه راهبرد هم‌افزایی «بصیرت‌افزایی پیشگیرانه و تلقیح شناختی»، «هوشمندسازی حفاظت و پایش فعال» و «تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی و پیوند ولایی» است که به ترتیب اولویت استخراج شدند؛ به گونه‌ای که بصیرت‌افزایی به عنوان «واکسن شناختی» در صدر قرار گرفت، هوشمندسازی نقش

پشتیبان فناورانه را ایفا می‌کند و تقویت پیوند ولایی و سرمایه اجتماعی، عمق بخشی فکری-عقیدتی را تضمین می‌کند. اجرای هماهنگ این سه راهبرد، به پیامدهای سه‌گانه «تاب‌آوری شناختی و فکری-عقیدتی»، «بازدارندگی فعال در جنگ ادراکی» و «ارتقای امنیت ملی و تحقق ایران قوی» منجر می‌شود؛ پیامدهایی که نه آرمانی، بلکه کاملاً قابل دستیابی‌اند و نیروهای مسلح را از یک نیروی صرفاً دفاعی به یک نیروی پیشرو و صادرکننده روایت انقلاب در فضای دیجیتال تبدیل خواهند کرد. این الگو، یک نظام بسته و پویا است که در آن هر مقوله، مکمل و تقویت‌کننده دیگری است و اجرای ناقص هر بخش، کل زنجیره را تضعیف می‌کند.

شکل ۲: الگوی پارادایمی پژوهش

پس از تکمیل الگوی پارادایمی، در مرحله نهایی کدگذاری انتخابی و اعتبارسنجی، سه راهبرد کلان و پانزده راهبرد جزئی‌تر (درمجموع ۱۸ راهبرد) به‌عنوان خروجی عملیاتی

پژوهش استخراج و توسط ۲۲ خبرگان رتبه‌بندی شدند. رتبه‌بندی با استفاده از روش «میانگین رتبه»^۱ و طی دو دور دلفی انجام شد تا اجماع نهایی حاصل شود. جدول زیر راهبردها را به ترتیب اولویت (از ۱ تا ۱۸) ارائه می‌دهد.

جدول ۴: رتبه‌بندی ۱۸ راهبرد خبرگانی حفاظت فرهنگی-امنیتی در برابر عملیات ادراکی دشمن

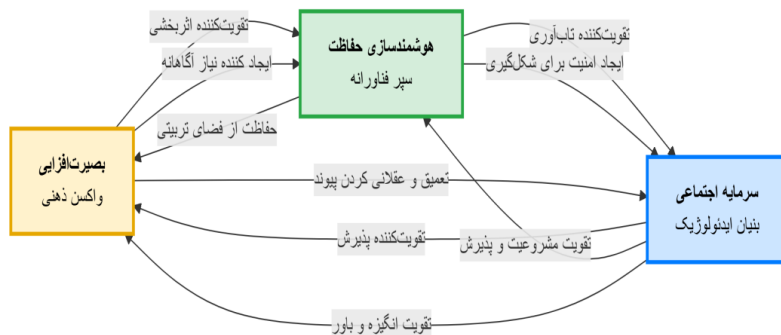
رتبه	نوع راهبرد	کد راهبرد	عنوان راهبرد خبرگانی	میانگین رتبه (از ۵)	درجه اولویت
۱	کلان	R1	بصیرت افزایی پیشگیرانه و تلقیح شناختی	۴/۹۱	بسیار بالا
۲	جزئی	R1-1	برگزاری دوره‌های منظم شبیه‌سازی دیپ‌فیک و آموزش تشخیص محتوای جعلی مولد هوش مصنوعی	۴/۸۶	بسیار بالا
۳	جزئی	R1-2	اجرای برنامه‌های تلقیح شناختی ^۲ با مواجهه کنترل‌شده با محتوای جعلی دشمن	۴/۸۲	بسیار بالا
۴	جزئی	R1-3	تولید و انتشار محتوای تبیینی جذاب و چندرسانه‌ای برای تقویت باورهای دینی و انقلابی	۴/۷۷	بسیار بالا
۵	جزئی	R1-4	تقویت سواد رسانه‌ای چندلایه (تشخیص، تحلیل، پاسخ‌گویی) در تمام رده‌های نیروهای مسلح و خانواده‌ها	۴/۷۳	بسیار بالا
۶	جزئی	R1-5	ایجاد بانک محتوای آموزشی تعاملی (اپلیکیشن، بازی، واقعیت افزوده) برای آموزش مداوم	۴/۶۸	بسیار بالا
۷	کلان	R2	هوشمندسازی حفاظت و پایش فعال	۴/۶۴	بالا
۸	جزئی	R2-1	استقرار سامانه‌های بومی هوش مصنوعی تشخیص نفوذ و محتوای جعلی در پلتفرم‌های اجتماعی	۴/۶۱	بالا
۹	جزئی	R2-2	ایجاد قرارگاه دائمی جنگ ادراکی با حضور	۴/۵۹	بالا

رتبه	نوع راهبرد	کد راهبرد	عنوان راهبرد خبرگانی	میانگین رتبه (از ۵)	درجه اولویت
			نمایندگان همه نیروهای مسلح		
۱۰	جزئی	R2-3	رصد ۲۴ ساعته و فعال پلتفرم‌های پرمخاطب و شبکه‌سازی اطلاعاتی بین سازمانی	۴/۵۵	بالا
۱۱	جزئی	R2-4	توسعه الگوریتم‌های دفاعی بومی برای خنثی‌سازی الگوریتم‌های هدفمند دشمن	۴/۵۲	بالا
۱۲	جزئی	R2-5	ایجاد پروتکل‌های واکنش سریع به محتوای جعلی (کم‌تر از ۳۰ دقیقه)	۴/۴۸	بالا
۱۳	کلان	R3	تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی و پیوند ولایی	۴/۴۱	بالا
۱۴	جزئی	R3-1	احیای حلقه‌های صالحین و جهاد تبیین در تمام یگان‌ها و خانواده‌ها	۴/۳۹	بالا
۱۵	جزئی	R3-2	برگزاری دیدارهای منظم و مستمر فرماندهان و نیروها با رهبری معظم انقلاب	۴/۳۶	بالا
۱۶	جزئی	R3-3	تولید و نشر روایت‌های حماسی و واقعی از شهدا و رزمندگان در قالب‌های دیجیتال جذاب	۴/۳۲	بالا
۱۷	جزئی	R3-4	گسترش فرهنگ مقاومت، ایثار و اخوت اسلامی در محیط‌های مجازی نیروهای مسلح	۴/۲۸	بالا
۱۸	جزئی	R3-5	ایجاد شبکه‌های حمایتی خانواده‌محور برای تقویت حس تعلق و امنیت روانی	۴/۲۳	بالا

سه راهبرد کلان به ترتیب اولویت «بصیرت افزایی پیشگیرانه و تلقیح شناختی»، «هوشمندسازی حفاظت و پایش فعال» و «تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی و پیوند ولایی» قرار گرفتند که دقیقاً منطبق با مدل پارادایمی پژوهش است. نکته بسیار مهم و نوآورانه این است که راهبرد اول (بصیرت افزایی و تلقیح) با اختلاف معنادار در صدر قرار گرفت؛ این امر نشان‌دهنده اجماع خبرگان بر این اصل است که بهترین دفاع در جنگ ادراکی، «واکسیناسیون ذهن» پیش از حمله دشمن است، نه صرفاً واکنش پس از وقوع. پنج راهبرد

برتر همگی در حوزه راهبرد کلان اول قرار دارند که مؤید اولویت مطلق رویکرد پیشگیرانه- انسانی بر رویکرد فناورانه-واکنشی است. راهبرد کلان دوم (هوشمند سازی) در رتبه‌های ۷ تا ۱۲ قرار گرفت که بیانگر نقش مکمل و پشتیبان فناوری است، نه جایگزین بصیرت انسانی. راهبرد کلان سوم نیز با وجود اهمیت مکتب فکری-عقیدتی، در رتبه‌های پایین‌تر قرار گرفت که نشان می‌دهد خبرگان معتقدند تقویت سرمایه اجتماعی بدون بصیرت افزایی و پایش هوشمند، کارایی لازم را نخواهد داشت. این ترتیب اولویت، کاملاً با تجربه عملیاتی خبرگان و منطق داده‌بنیاد هم‌خوانی دارد و می‌تواند مبنای تدوین دکترین حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح در برابر عملیات ادراکی دشمن قرار گیرد.

شکل ۳: شبکه روابط بین راهبردهای کلان

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

پژوهش حاضر با هدف کشف راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در برابر عملیات ادراکی دشمن با تأکید بر پلتفرم‌های اجتماعی و هوش مصنوعی مولد، برای نخستین بار با روش داده‌بنیاد نظام‌مند اشتراوس و کوربین و مشارکت ۲۲ خبره ارشد نظامی و دانشگاهی انجام شد. نتایج نشان داد که پدیده محوری «عملیات ادراکی دشمن علیه ذهن و قلب نیروهای مسلح» در بستر فضای دیجیتال و با بهره‌گیری گسترده از هوش مصنوعی مولد، به‌سرعت در حال تبدیل‌شدن به مهم‌ترین تهدید فرا مدرن علیه انسجام فکری/عقیدتی و وفاداری سازمانی است. الگوی پارادایمی به‌دست‌آمده شامل شش مقوله

اصلی و ۱۸ کد انتخابی، سه راهبرد کلان و پانزده راهبرد جزئی را به عنوان پاسخ بومی و عملیاتی استخراج کرد که اولویت قاطع با «بصیرت افزایی پیشگیرانه و تلقیح شناختی» و پس از آن «هوشمند سازی حفاظت» و «تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی و پیوند ولایی» است. مقایسه با پیشینه پژوهش نشان می دهد که اگرچه مطالعات داخلی (عسگری و همکاران، ۱۴۰۳؛ قربانی سپهر و ابراهیمی، ۱۴۰۳؛ ریاضی، ۱۴۰۲) و خارجی (چیتام و همکاران، ۲۰۲۴؛ ویلبر، ۲۰۲۵؛ لمباکا، ۲۰۲۵) بر تهدیدات شناختی و نفوذ دیجیتال تأکید کرده اند، هیچ کدام به طور یکپارچه و بومی راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح ایران را با روش داده بنیاد و تمرکز بر هوش مصنوعی مولد و پلتفرم های اجتماعی تدوین نکرده اند. این پژوهش برای اولین بار الگویی پارادایمی کاملاً ریشه دار در تجربه زیسته خبرگان ایرانی ارائه کرد که هم از نظر نظری نوآورانه و هم از نظر عملیاتی قابل اجرا در ساختار دفاعی کشور است.

پاسخ نهایی به سؤال اصلی تحقیق به صورت سه گزاره محوری به شرح زیر است:

راهبردهای حفاظت فرهنگی-امنیتی نیروهای مسلح ایران در برابر عملیات ادراکی دشمن، ترکیبی پیشرو از «تلقیح شناختی پیشگیرانه»، «پایش هوشمند فعال» و «تقویت پیوند ولایی و سرمایه اجتماعی امنیتی» است. اولویت مطلق با رویکرد انسانی-بصیرتی (تلقیح و آموزش) است و فناوری تنها نقش پشتیبان و مکمل دارد. اجرای هماهنگ این راهبردها نه تنها تهدید را خنثی می کند، بلکه نیروهای مسلح را به یک نیروی پیشتاز در جنگ شناختی و صادرکننده روایت انقلاب اسلامی در فضای دیجیتال تبدیل خواهد کرد.

۶-۱. پیشنهادهای پژوهش

- ✓ تقویت سرمایه اجتماعی امنیتی (با استفاده از ظرفیت های موجود)؛
- ✓ ایجاد «شبکه خانواده های تاب آور» درون هسته های فرهنگی موجود (در دل هر هسته فرهنگی یا پایگاه مقاومت، یک گروه مجازی امن (مثلاً در پیام رسان داخلی بله یا شاد)؛

- ✓ اجرای «طرح شهید حججی: روایت‌سازی دیجیتال توسط خود پرسنل» (به‌جای تولید محتوای متمرکز و رسمی، از خود پرسنل جوان و دارای استعداد در تولید محتوای دیجیتال (ادیت، موشن گرافیک، کپشن‌نویسی) دعوت شود تا تحت نظارت هسته فرهنگی، روایت‌های شخصی خود از وفاداری، ایثار و میهن‌پرستی را در قالب کلیپ، استوری و پُست، تولید و در فضای مجازی منتشر کنند)؛
- ✓ استفاده از هوش مصنوعی (بدون ایجاد سامانه جدید پُرهزینه)؛
- ✓ راه‌اندازی «کارگاه‌های دیپ‌فیک سازی» در دوره‌های بصیرت موجود (به‌جای صحبت تئوری درباره دیپ‌فیک، در دوره‌های بصیرت، یک اپلیکیشن ساده و رایگان هوش مصنوعی (مثل برخی اپ‌های موبایلی که چهره را جابه‌جا می‌کنند) در اختیار پرسنل قرار داده شود و از آن‌ها خواسته شود خودشان یک دیپ‌فیک ساده بسازند)؛
- ✓ توسعه «ربات هوشمند پاسخ‌گو» در کانال‌های داخلی (یک «ربات»^۱ ساده در کانال‌ها و گروه‌های داخلی نیروهای مسلح (مثلاً در پیام‌رسان بله) طراحی شود که قابلیت تحلیل لینک و محتوا را دارد)؛
- ✓ تبدیل دوره‌های بصیرت به «باشگاه بازی‌های جنگ شناختی» (در پایان هر دوره، یک «بازی نقش‌آفرینی»^۲ برگزار شود. پرسنل به دو تیم «دشمن» و «مدافع» تقسیم می‌شوند. تیم دشمن باید با ابزارهای واقعی (ساخت محتوای نمادین، شایعه‌پراکنی در یک گروه آزمایشی) حمله کند و تیم مدافع باید آن را خنثی کند).

1. Chatbot

2. Role-Playing Game

فهرست منابع

- اسماعیلی، مصطفی؛ منتظری، مصطفی (۱۴۰۲). *راهبردهای امنیتی در سیره معصومین (علیهم‌السلام)*.
 مطالعه موردی کتب اربعه شیعه با روش تحلیل محتوا. سیاست جهانی، ۱۲(۲).
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir>
- جمشیدی، محسن؛ حیدری، نصرت‌الله؛ احمدی، مهدی (۱۴۰۲). *جایگاه راهبرد دفاعی-امنیتی در راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در محور تحت نفوذ*. فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱۲(۴).
- رستگار پناه، حسن (۱۳۹۱). *راهبردهای رسانه‌ای امنیت پایدار*. فصلنامه آفاق امنیت، ۵(۱۵).
- رمضانی، محمدجواد؛ امیری مقدم، رضا؛ سلیمی، حسین (۱۳۹۸). *مقاله پژوهشی: فرایند مدیریت راهبردی تنگناهای امنیتی ایران و ترکیه با تأکید بر منافع ملی*. امنیت ملی، ۹(۳۳).
- ریاضی، وحید (۱۴۰۲). *الگوی بازدارندگی راهبردی سازمان‌های نظامی در محیط امنیتی*. مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۱۳(۵۰).
- سلطانی، علی؛ خراشادی زاده، محمدرضا؛ شجاعی، شهرام؛ عبد فروتن، رضا (۱۴۰۱). *شناخت مؤلفه‌های راهبردی امنیت در جهان اسلام با رویکرد به هم‌بستگی جهان اسلام*. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۲۰(۸۷).
- عسگری، محمود؛ کامکار، مهدی؛ عزیزاده، علی (۱۴۰۳). *شناسایی و اولویت‌بندی تهدیدات امنیتی نوین سیاسی جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴*. مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۱۴(۵۴)، ۱۳۲-۱۰۳.
- فلاحی، احسان؛ رستمی، محسن (۱۴۰۱). *راهبردهای دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نگاه به شرق مطالعه موردی: چین و روسیه*. فصلنامه آفاق امنیت، ۱۵(۵۴).
- قربانی سپهر، آرش؛ ابراهیمی، حامد (۱۴۰۳). *تهدیدشناسی دفاعی-امنیتی فرمانطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران*. مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۱۴(۵۵).
- کاظمی بیدختی، محمدابراهیم؛ مقصودی، مجتبی؛ جلالی، رضا (۱۴۰۳). *عوامل مؤثر بر تقویت امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در مدیریت تهدیدهای امنیتی منطقه جنوب شرق کشور*. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۷(۱).

References

- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory* (2nd ed.). SAGE Publications. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2081830>
- Cheatham, M. J., Geyer, A. M., Nohle, P. A., & Vazquez, J. E. (2024). *Cognitive warfare: The fight for gray matter in the digital gray zone*. *Joint Force Quarterly*, 114, 83-91. <https://digitalcommons.ndu.edu/joint-force-quarterly/vol114/iss2/15/>
- Compton, J. (2020). *Inoculation theory*. In J. A. Daly & J. M. Brashers (Eds.), *The SAGE handbook of persuasion: Developments in theory and practice* (3rd ed., pp. 220–236). SAGE Publications. https://www.researchgate.net/publication/293055455_Inoculation_theory
- Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (4th ed.). SAGE Publications. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/basics-of-qualitative-research/book235578>
- Deppe, C., & Schaal, G. S. (2024). *Cognitive warfare: A conceptual analysis of the NATO ACT cognitive warfare exploratory concept*. *Frontiers in Big Data*, 7, 1452129. <https://doi.org/10.3389/fdata.2024.1452129>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. SAGE Publications. <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/naturalistic-inquiry/book842>
- Lumbaca, J. (2025). *Cognitive warfare to dominate and redefine adversary realities: Implications for U.S. Special Operations Forces*. *Special Operations Journal*, 11(2), 45-62. <https://sofsupport.org/cognitive-warfare-to-dominate-and-redefine-adversary-realities-implications-for-u-s-special-operations-forces/>
- McGuire, W. J. (1964). *Inducing resistance to persuasion: Some contemporary approaches*. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 1, pp. 191–229). Academic Press [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60052-0](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60052-0)
- NATO Allied Command Transformation (ACT). (2021). *Cognitive warfare: The future of cognitive dominance*. NATO Innovation Hub Report <https://hal.science/hal-03635889/document>
- Pandit, N. R. (1996). *The creation of theory: A recent application of the grounded theory method*. *The Qualitative Report*, 2(4), 1–14. [https://www.scirp.org/\(S\(czeh4tfqyw2orz553k1w0r45\)\)/reference/referencespapers?referenceid=2617266](https://www.scirp.org/(S(czeh4tfqyw2orz553k1w0r45))/reference/referencespapers?referenceid=2617266)
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). SAGE Publications. <https://psycnet.apa.org/record/1999-02001-000>
- Van Diggelen, J., Aidman, E., Rowa, J., & Vince, J. (2025). *Designing AI-enabled countermeasures to cognitive warfare*. NATO STO Meeting Proceedings, HFM-377. <https://arxiv.org/abs/2504.11486>
- Wilbur, D. (2025). *The challenge of AI-enhanced cognitive warfare: A call to arms for a cognitive defense*. *Small Wars Journal*. <https://smallwarsjournal.com/2025/01/22/the-challenge-of-ai-enhanced-cognitive-warfare-a-call-to-arms-for-a-cognitive-defense/>